

زمینه‌ها و ابعاد حمله روسیه به اوکراین

نویسنده: عارف بیژن، پژوهشگر مهمان سابق و کاندیدای دکتری مطالعات منطقه‌ای دانشگاه سن پترزبورگ روسیه

حوضه دریای سیاه به دلیل مداخلات روسیه در گرجستان و اوکراین به نقطه اشتعال تبدیل شده است. این امر نه تنها برای امنیت اروپا بلکه برای امنیت دریای مدیترانه نیز پیامدهایی دارد. از آنجایی که چشم انداز یک درگیری بزرگتر بین اوکراین و روسیه به چشم می‌خورد، باید به تأثیرات احتمالی آن بر خود روسیه در سطح منطقه و بین‌الملل توجه کرد. برخی کشورها به طور مستقیم در جلوگیری از تشدید تنش و آغاز درگیری، در به حداقل رساندن پیامدهای آن در سریع‌ترین زمان ممکن، منافع دارند. در حالی که درگیری مسلحانه در شرق اوکراین پس از شروع در اوایل سال ۲۰۱۴ به بن بست رسیده است، در اکتبر ۲۰۲۱، روسیه شروع به انتقال نیروها و تجهیزات نظامی در نزدیکی مرز با اوکراین کرد و نگرانی‌ها را نسبت به تهاجم احتمالی افزایش داد. تصاویر ماهواره‌ای و پست‌های رسانه‌های اجتماعی از نوامبر و دسامبر ۲۰۲۱ نشان می‌داد که زره‌ها، موشک‌ها و سایر تسلیحات سنگین بدون هیچ توضیح رسمی به سمت اوکراین حرکت می‌کنند. تا دسامبر، بیش از صد هزار نیرو در نزدیکی مرز مستقر بودند و مقامات اطلاعاتی ایالات متحده هشدار دادند که روسیه ممکن است در اوایل سال ۲۰۲۲ به اوکراین حمله کند. (۱) در نهایت در روز پنجشنبه ۲۴ فوریه ۲۰۲۲ حملات هوایی و زمینی کرملین به مواضع کی‌یف آغاز شد که همچنان ادامه دارد. اگرچه در آغاز این حملات مسکو توجیهاتی همچون دفاع از امنیت ملی و انسانی را برای خود در نظر گرفت اما فراتر از این موارد بایستی به ابعاد مختلف آن پرداخت.

قبل از آغاز این حملات، در اواسط دسامبر ۲۰۲۱، وزارت خارجه روسیه مجموعه‌ای از خواسته‌ها را صادر کرد که شامل ممنوعیت ورود اوکراین به سازمان پیمان آتلانتیک شمالی (ناتو) و کاهش نیروها و تجهیزات نظامی ناتو در شرق اروپا به منظور حضور نیروهای نظامی این کشور بود. ایالات متحده و سایر متحدان ناتو این خواسته‌ها را رد کردند و به روسیه درباره تلافی در صورت تهاجم به اوکراین، از جمله تحریم‌های اقتصادی، و کمک‌های دیگر از جمله سلاح‌های سبک و سایر تسلیحات دفاعی به اوکراین هشدار داده‌اند. سوالاتی که مطرح است اینکه اقدام دوباره روسیه برای حمله به اوکراین چه زمینه‌هایی داشته است و اینکه نقش ناتو تا چه اندازه در این حملات مهم بوده است و همچنین چه نتیجه‌ای خواهد داشت. بنابراین در این متن تلاش شده است به طور اختصار زمینه‌ها و پیامدهای احتمالی حملات روسیه به اوکراین در سطح داخلی و بین‌المللی مورد بررسی قرار گیرد.

زمینه‌های درگیری

بحران در اوکراین با تظاهرات در شهر کی‌یف پایتخت در نوامبر ۲۰۱۳ علیه تصمیم رئیس‌جمهور اوکراین ویکتور یانوکویچ برای رد توافق برای یکپارچگی اقتصادی بیشتر با اتحادیه اروپا آغاز شد. پس از سرکوب خشونت‌آمیز نیروهای امنیتی دولتی که به طور

ناخواسته تعداد معترضان بیشتری را به خود جلب کرد و درگیری را تشدید کرد، رئیس جمهور یانوکوویچ در فوریه ۲۰۱۴ از کشور فرار کرد. در مارس ۲۰۱۴، نیروهای روسیه کنترل منطقه کریمه اوکراین را به دست گرفتند، قبل از اینکه کریمه در یک همه پرسی محلی مورد مناقشه به پیوستن به فدراسیون روسیه رای دادند، رسماً شبه جزیره را ضمیمه کردند. ولادیمیر پوتین، رئیس جمهور روسیه به لزوم حمایت از حقوق شهروندان روسی و روسی زبانان در کریمه و جنوب شرق اوکراین اشاره کرد. این بحران شکاف‌های قومی را تشدید کرد و دو ماه بعد جدایی طلبان طرفدار روسیه در مناطق دونتسک و لوهانسک در شرق اوکراین همه پرسی برای اعلام استقلال از اوکراین برگزار کردند.

خسونت در شرق اوکراین بین نیروهای جدایی طلب مورد حمایت روسیه و ارتش اوکراین بر اساس برآوردهای محافظه کارانه از آوریل ۲۰۱۴ تاکنون بیش از ۱۰۳۰۰ کشته و نزدیک به ۲۴۰۰۰ زخمی داشته است. (۱) اگرچه مسکو دخالت خود را رد کرده است، اوکراین و ناتو از افزایش نیروها و ارتش روسیه خبر دادند. در ژوئیه ۲۰۱۴، وضعیت اوکراین به یک بحران بین‌المللی تبدیل شد و ایالات متحده و اتحادیه اروپا را در تضاد با روسیه قرار داد که یک پرواز خطوط هوایی مالزی بر فراز حریم هوایی اوکراین سرنگون شد و همه ۲۹۸ سرنشین آن کشته شدند. بازرسان سوانح هوایی هلند در اکتبر ۲۰۱۵ به این نتیجه رسیدند که این هواپیما توسط یک موشک زمینی به هوا ساخت روسیه سرنگون شده است. در سپتامبر ۲۰۱۶، بازرسان گفتند که این سامانه موشکی توسط روسیه ارائه شده است و مشخص شد که پس از سرنگونی هواپیما، به شرق اوکراین منتقل شده و سپس به خاک روسیه بازگردانده شده است.

از فوریه ۲۰۱۵، فرانسه، آلمان، روسیه و اوکراین تلاش کرده اند تا از طریق توافقنامه مینسک برای توقف خسونت‌ها میانجیگری کنند. این توافق شامل مقرراتی برای آتش بس، خروج تسلیحات سنگین و کنترل کامل دولت اوکراین در سراسر منطقه درگیری است. با این حال، تلاش‌ها برای دستیابی به یک راه حل دیپلماتیک و راه حل رضایت بخش ناموفق بوده است. در آوریل ۲۰۱۶، ناتو اعلام کرد که ائتلاف چهار گردان را به اروپای شرقی مستقر خواهد کرد که نیروهای چرخشی را از طریق استونی، لتونی، لیتوانی و لهستان برای جلوگیری از تجاوز احتمالی روسیه در سایر نقاط اروپا، به ویژه در بالتیک، مستقر خواهد کرد. این گردان‌ها توسط دو تیپ تانک ارتش ایالات متحده ملحق شدند که در سپتامبر ۲۰۱۷ در لهستان مستقر شدند تا حضور بازدارندگی ائتلاف را بیشتر تقویت کنند.

اوکراین از زمان آغاز درگیری در سال ۲۰۱۴ هدف حملات سایبری متعددی قرار گرفته است. در دسامبر ۲۰۱۵، بیش از ۲۲۵۰۰۰ نفر در سراسر اوکراین در یک حمله برق خود را از دست دادند و در دسامبر ۲۰۱۶ بخش‌هایی از کی‌یف به دنبال حمله مشابهی که یک منطقه را هدف قرار داد، یک قطع برق دیگر را تجربه کردند. شرکت آب و برق اوکراین در ژوئن ۲۰۱۷، سیستم‌های کامپیوتری دولتی و تجاری در اوکراین مورد حمله سایبری پتیا قرار گرفتند. این حمله فلج کننده که به روسیه نسبت داده شد، به سیستم‌های کامپیوتری در سراسر جهان سرایت کرد و میلیاردها دلار خسارت وارد کرد. (۱)

کمک‌های امنیتی به اوکراین در طول دولت دونالد ترامپ، در کنار فشارهای مستمر بر روسیه به دلیل دخالت این کشور در شرق اوکراین، بیشتر شد. در ژانویه ۲۰۱۸، ایالات متحده تحریم‌های جدیدی را علیه بیست و یک فرد، از جمله تعدادی از مقامات روسی، و ۹ شرکت مرتبط با درگیری اعمال کرد. در مارس ۲۰۱۸، وزارت امور خارجه فروش تسلیحات ضد تانک به اوکراین را تایید کرد که اولین فروش تسلیحات مرگبار از زمان آغاز درگیری بود. در اکتبر ۲۰۱۸، اوکراین به ایالات متحده و هفت کشور دیگر سازمان پیمان آتلانتیک شمالی (ناتو) در یک سری تمرینات هوایی در مقیاس بزرگ در غرب اوکراین پیوست. این تمرینات پس از آن برگزار شد که روسیه در سپتامبر ۲۰۱۸ تمرینات نظامی سالانه خود را برگزار کرد که بزرگترین تمرین از زمان سقوط اتحاد جماهیر شوروی بود. به همین ترتیب یکی از دلایل حملات روسیه به اوکراین پیشروی ناتو نزدیک مرزهای آن است که پوتین آن را خط قرمز امنیت ملی روسیه به حساب آورد. بنابراین بایستی به زمینه‌های تنش بین روسیه و ناتو به صورت دقیق‌تر توجه کرد.

تنش بین روسیه و ناتو

روسیه قبل از آغاز حملات خود به اوکراین با استقرار بیش از صد هزار نیرو در امتداد مرز خود با اوکراین خواستار امتیازات امنیتی بزرگ از ناتو بود. روسیه مدعی است که رهبران ایالات متحده به وعده‌های خود در اوایل دهه ۱۹۹۰ مبنی بر عدم گسترش عضویت در ناتو به شرق عمل نکرده‌اند. در مقابل، رهبران ایالات متحده و ناتو بیان داشتند که چنین تعهداتی داده نشده است و از بحث در مورد محدودیت‌ها در مورد گسترش آینده ناتو امتناع می‌ورزند. رهبران روسیه مدت‌هاست که نسبت به گسترش ناتو به سمت شرق محتاط بوده‌اند، به‌ویژه زمانی که این اتحاد درهای خود را به روی کشورهای سابق پیمان ورشو و جمهوری‌های شوروی سابق در اواخر دهه ۱۹۹۰ (جمهوری چک، مجارستان و لهستان) و اوایل دهه ۲۰۰۰ (بلغارستان، استونی، لتونی، لیتوانی، رومانی، اسلواکی و اسلوانی) گشود. ترس آنها در اواخر دهه ۲۰۰۰ افزایش یافت زیرا ائتلاف قصد خود را برای پذیرش گرجستان و اوکراین در نقطه‌ای نامشخص در آینده اعلام کرد.

برای کرملین، این تصور که اوکراین، ستون اتحاد جماهیر شوروی با روابط تاریخی قوی با روسیه، به ناتو خواهد پیوست یک خط قرمز بود. «هیچ رهبر روسیه نمی‌تواند در برابر گام‌هایی برای عضویت اوکراین در ناتو بیکار بماند. این اقدامی خصمانه علیه روسیه خواهد بود. اگرچه ناتو در نشست بخارست طرح عضویت رسمی برای اوکراین و گرجستان را اعلام نکرد، اما این ائتلاف تأیید کرد که "این کشورها عضو ناتو خواهند شد" و دعوت‌های رسمی برای گفتگوهای الحاق به آلبانی و کرواسی را که در سال ۲۰۰۹ به عضویت آن درآمدند، ارسال کرد. ناتو در سال ۲۰۱۷ دوباره گسترش یافت و مونته‌نگرو را پذیرفت و در سال ۲۰۲۰ از مقدونیه شمالی استقبال کرد. (۲) اما آیا اینکه ایالات متحده به اتحاد جماهیر شوروی قول داده بود که گسترش ناتو را متوقف کند به بررسی دقیق‌تری نیاز دارد.

مقامات روسی می‌گویند که دولت ایالات متحده به رهبران شوروی متعهد شد که مرزهای شرقی اتحاد را گسترش ندهند، تعهدی که آنها بیان می‌دارند در طول موج دیپلماسی پس از فروپاشی دیوار برلین در سال ۱۹۸۹ و پیرامون اتحاد مجدد آلمان در سال ۱۹۹۰ صورت گرفت. در این روایت اغلب به کلماتی استناد می‌شود که جیمز بیکر، وزیر امور خارجه ایالات متحده، به میخائیل گورباچف، رهبر شوروی در فوریه ۱۹۹۰، گفت: «هیچ‌گونه پیشروی برای نیروهای ناتو به سمت شرق وجود نخواهد داشت». (۲) آنها

می‌گویند که ایالات متحده و ناتو در دهه‌های پس از آن بارها به این تعهد شفاهی خود خیانت کرده‌اند و از دوره پرآشوب روسیه پس از فروپاشی شوروی استفاده کرده‌اند و چندین بار اتحاد غربی را تا کشورهای بالتیک گسترش داده‌اند.

با این حال، بسیاری از تحلیلگران غربی و مقامات سابق ایالات متحده که در این گفتگوها شرکت داشتند، آنچه را که آنها می‌گویند نگاه‌گزینشی به تاریخ است، مخالفت می‌کنند. آنها اشاره می‌کنند که در اوایل سال ۱۹۹۰، تمرکز دیپلماسی بین به اصطلاح دو به علاوه چهار (آلمان شرقی و غربی به اضافه ایالات متحده، فرانسه، اتحاد جماهیر شوروی و بریتانیا) آینده آلمان و این سوال که آیا کشوری که به زودی متحد خواهد شد بخشی از ناتو خواهد بود یا خیر. (آلمان غربی قبلاً یکی از اعضای اتحاد بود، در حالی که آلمان شرقی بخشی از پیمان ورشو با اتحاد شوروی بود.) آنها می‌گویند که بحث‌ها در مورد برنامه‌های بلندمدت ناتو برای گسترش به شرق نبود، که در آن زمان چندان منطقی نبود. پیمان ورشو و اتحاد جماهیر شوروی هنوز وجود داشتند، و نشانه‌های اندکی وجود داشت که آنها به همان سرعتی که انجام دادند، در عرض چند ماه منحل خواهند شد. گورباچف در مصاحبه‌ای در سال ۲۰۱۴ گفت: «موضوع «توسعه ناتو» هرگز مورد بحث قرار نگرفت، در آن سال‌ها مطرح نشد.» (۲)

دیپلماسی بین رهبران ایالات متحده و شوروی در این دوره بر آلمان متمرکز بود و شامل بحث در مورد گزینه‌های امنیتی مختلف پس از اتحاد، از جمله پتانسیل برای آلمان برای تبدیل شدن به بخشی از ناتو و پیمان ورشو، عدم تعهد آلمان، و حتی برای اتحاد جماهیر شوروی برای پیوستن به ناتو در اوایل مذاکرات، رهبران شوروی اصرار داشتند که آلمان متحد هرگز بخشی از ناتو نخواهد شد، اگرچه آنها در نهایت حق آلمان را برای تصمیم‌گیری برای خود پذیرفتند. به طور مشابه، ایالات متحده از زبان اولیه بیکر در عدم گسترش «قلمرو ناتو» عقب‌نشینی کرد، که طبق گزارشات او تنها در بحث در مورد اینکه آیا نیروهای ناتو در آلمان شرقی آن زمان مستقر خواهند شد یا خیر از آن استفاده کرد. در پایان، معاهده به رسمیت شناختن اتحاد آلمان که دو قدرت به علاوه چهار در تابستان ۱۹۹۰ امضا کردند، تصریح کرد که تنها نیروهای ارضی آلمان (غیر ناتو) می‌توانند در آلمان شرقی مستقر شوند در حالی که نیروهای شوروی عقب‌نشینی می‌کنند. پس از آن، تنها نیروهای آلمانی منتسب به ناتو نه نیروهای خارجی ناتو می‌توانند در آنجا مستقر شوند. این معاهده به حقوق و تعهدات ناتو فراتر از آلمان اشاره نمی‌کند.

دولت روسیه به رهبری پوتین همچنان نسبت به گسترش ناتو در دهه ۲۰۰۰ محتاط بود. پوتین ابراز تردید کرد که این ائتلاف که در سال ۲۰۰۴ سریع‌ترین رشد خود را داشت، در مقابله با چالش‌های امنیتی روز از جمله تروریسم بین‌المللی و درگیری در افغانستان مؤثر باشد. بسیاری از اعضای جدید، به ویژه کشورهای بالتیک، عضویت در ناتو را سبزی در برابر حاکمان شوروی سابق خود می‌دانستند.

در سال‌های بعد، پوتین به طور فزاینده‌ای در نارضایتی خود از تهاجم ناتو به اروپای شرقی صریح‌تر شد و در یک سخنرانی بلندپایه در مونیخ در سال ۲۰۰۷ گفت: «بدیهی است که گسترش ناتو هیچ ارتباطی با مدرن‌سازی یا با تضمین امنیت در اروپا اتحاد ندارد. برعکس، این یک تحریک جدی است که سطح اعتماد متقابل را کاهش می‌دهد.» (۲) در تابستان پس از نشست بخارست ناتو در

سال ۲۰۰۸، جایی که ناتو قصد خود را برای پذیرش گرجستان و اوکراین اعلام کرد، روسیه به کشورهای سابق حمله کرد. شش سال بعد، زمانی که کی‌یف به شراکت اقتصادی با بلوک غربی دیگر، اتحادیه اروپا نزدیک‌تر شد، روسیه به اوکراین حمله کرد و کریمه را ضمیمه کرد.

این سوال مطرح است که امروز روسیه از ناتو و ایالات متحده چه می‌خواهد. روسیه دو پیش نویس توافقنامه را ارائه کرده است که به ترتیب به دنبال تضمین‌های امنیتی صریح و الزام آور قانونی از سوی ایالات متحده و ناتو هستند: پیمان با ایالات متحده پیش نویس معاهده شامل هشت ماده است که برخی از آنها خواستار محدودیت‌های شدید بر فعالیت‌های سیاسی و نظامی ایالات متحده و ناتو هستند.

ماده ۴ از ناتو خواسته است تا به گسترش خود به سمت شرق پایان دهد، به ویژه، عضویت در آینده را برای کشورهای سابق شوروی، مانند اوکراین، رد کند. همچنین ایالات متحده را از ایجاد پایگاه یا همکاری نظامی با کشورهای شوروی سابق منع می‌کند.

ماده ۵ هر دو امضاکننده را از استقرار تجهیزات نظامی در مناطق خارج از مرزهای ملی خود که «از سوی طرف مقابل به عنوان تهدیدی برای امنیت ملی خود تلقی می‌شود، منع می‌کند». بمب افکن‌های سنگین و «ناوهای جنگی سطحی از هر نوع» باید از استقرار خارج از حریم هوایی ملی یا آب‌های سرزمینی طرف در مناطقی که می‌توانند به قلمرو طرف مقابل حمله کنند، خودداری کنند.

ماده ۶ از طرف‌ها می‌خواهد که استقرار موشک‌های میان‌برد و کوتاه‌برد و زمین‌پرتاب خود را به سرزمین‌های خود و تنها در مناطقی که نمی‌توانند به قلمرو طرف مقابل حمله کنند، محدود کنند.

ماده ۷ طرف‌ها را از استقرار تسلیحات هسته‌ای در خارج از قلمرو مربوطه خود منع می‌کند و مستلزم برچیدن زیرساخت‌های مربوط به تسلیحات هسته‌ای در کشورهای شخص ثالث است.

توافق با ناتو پیش نویس توافقنامه دارای ۹ ماده است، از جمله چندین ماده که خواستار امتیازات نظامی چشمگیر از سوی ائتلاف ترانس آتلانتیک است.

ماده ۴ عملاً عضویت اروپای غربی و شرقی ناتو را تقسیم خواهد کرد. کشورهای ناتو که از سال ۱۹۹۷ عضو این ائتلاف بودند (گروهی که تقریباً همه اعضای شرقی را مستثنی می‌کند) از استقرار تجهیزات نظامی به «هر یک از کشورهای دیگر اروپا» بیش از آنچه آن

اعضا تا سال ۱۹۹۷ مستقر کرده بودند، منع می‌کند. استقرار این نیروها تنها می‌تواند «در موارد استثنایی» و با رضایت روسیه انجام شود.

ماده ۵ طرفین را از استقرار موشک‌های زمین پرتاب میان برد و کوتاه برد در مناطقی که می‌تواند به طرف‌های دیگر حمله کند منع می‌کند.

ماده ۶ ناتو را از هرگونه گسترش بیشتر، از جمله پذیرش اوکراین، محدود می‌کند.

ماده ۷ اعضای ناتو را از انجام هرگونه فعالیت نظامی در اوکراین و همچنین سایر کشورهای اروپای شرقی و کشورهای قفقاز جنوبی و آسیای مرکزی منع می‌کند. (۲)

بسیاری از تحلیلگران و مقامات غربی گفته‌اند که بسیاری از خواسته‌های روسیه، مانند ممنوعیت گسترش آینده ناتو، عملاً غیرمنطقی هستند و کرملین با نیت بد آنها را مطرح کرده است. برخی بیم آن دارند که خواسته‌های مسکو عمداً بیش از حد باشد، که قصد دارد توسط قدرت‌های غربی رد شود و بهانه‌ای برای روسیه باشد تا فعالیت نظامی خود در اوکراین را احتمالاً با تهاجم گسترده تشدید کند. در این میان ایالات متحده و اتحادیه اروپا خواستار توقف حملات روسیه به اوکراین شده‌اند و کرملین را تهدید به تحریم‌های سنگین کردند که از سال ۲۰۱۴ ادامه دارد و ابعاد دیگری خواهد داشت، اما اینکه آیا این تحریم‌ها تاثیری بر روسیه خواهد گذاشت یا خیر بستگی به شدت این تحریم‌ها دارد. بنابراین می‌توان برخی از پیامدهای احتمالی حملات روسیه به اوکراین را در موارد زیر بیان کرد.

پیامدهای احتمالی برای مسکو

۱. اختلالات احتمالی عرضه گاز طبیعی به اروپا، نگرانی اصلی ایالات متحده و اتحادیه اروپا است. اختلالات در بازار نفت نیز محتمل است. آنها می‌توانند ناشی از تحریم‌های مالی باشند - که در آن خریداران نمی‌توانند محصولات انرژی روسیه را بخرند- یا خطرات مربوط به حمل و نقل محصولات انرژی روسیه، به ویژه از طریق دریای سیاه و خاک اوکراین. گاز طبیعی روسیه حدود ۴۰ درصد از بازار گاز اتحادیه اروپا را تشکیل می‌دهد و جبران اختلال در آن کار آسانی نیست. قبلاً مشخص شده است که قطر و ایالات متحده در حال بررسی گزینه‌هایی برای ارائه محموله گاز به اروپا در صورت تهاجم روسیه به اوکراین هستند. قطر می‌تواند با همکاری اتحادیه اروپا، ایالات متحده و خریداران آسیایی خود، برای یافتن راه‌هایی برای هدایت محموله‌ها از آسیا به اروپا در مواقع اضطراری، گاز بیشتری به اروپا ارائه کند. علاوه بر قطر، کشورهای منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا به خصوص ایران نیز وجود دارند که می‌توانند از این فرصت استفاده کنند و به اروپا کمک کنند تا وابستگی خود به روسیه را کاهش دهد.

۲. روسیه منبع مهم واردات انرژی ایالات متحده و تامین کننده کلیدی برای کشورهای اروپایی است که ممکن است برای جبران سوختی که در صورت وقوع جنگ تمام عیار از روسیه در دسترس نیست، بیشتر به آمریکا تکیه کنند. به گفته اداره اطلاعات انرژی ایالات متحده، روسیه سومین تامین کننده بزرگ نفت خارجی برای ایالات متحده در سال ۲۰۲۰ بود که مسئول ۷ درصد نفت وارداتی است. تغییرات در قیمت نفت به عنوان اولین اثر محسوسی است که در صورت حمله روسیه به اوکراین در ایالات متحده قابل مشاهده است. بر اساس شاخص قیمت مصرف کننده، که معیاری از تورم است، قیمت انرژی در ماه دسامبر سالانه ۲۹,۳ درصد افزایش یافت. قیمت بنزین و نفت کوره به ترتیب ۴۹,۶ و ۴۱ درصد و قیمت برق نیز ۱۰,۴ درصد افزایش داشته است. (۳) تحریم‌های بخش انرژی روسیه می‌تواند در بازارهای جهانی موج بزند و هزینه‌ها را حتی برای مصرف‌کنندگان افزایش دهد. کاخ سفید پیامدهای اقتصادی علیه روسیه را به عنوان یک اهرم مهم در جریان مذاکرات در مورد تشدید تنش‌های پیرامون اوکراین توصیف کرده است. در همین حال، یک گروه دو حزبی از سناتورها در حال مذاکره درباره قوانین تحریمی روسیه هستند و به دنبال این هستند دو حوزه حل نشده یعنی تحریم‌های مربوط به خط لوله نورد استریم ۲ که گاز روسیه را به آلمان منتقل می‌کند و زمان بندی مجازات‌های اقتصادی را مشخص کنند.

دولت بایدن با بزرگترین بانک‌های کشور از جمله سیتی‌گروپ، بانک آمریکا، جی پی مورگان چیس و گلدمن ساکس درباره تحریم‌های احتمالی علیه روسیه صحبت کرده است. تنها سیتی‌گروپ دارای منافع قابل توجهی در روسیه است، با حدود ۵,۵ میلیارد دلار وام، اوراق بهادار سرمایه‌گذاری و سایر دارایی‌های مرتبط با این کشور، که معادل ۰,۳ درصد از کل دارایی‌های آن است. (۳) کارشناسان پیش‌بینی می‌کنند که تهاجم روسیه می‌تواند این کشور را بیشتر به چین وابسته کند، به‌ویژه اگر دولت بایدن محدودیت‌هایی را علیه روسیه برای خرید فناوری از ایالات متحده اعمال کند. از آنجایی که روسیه در صورت تحریم‌های بسیار تهاجمی غرب به چین برای تامین مالی یا حمایت مالی بعدی نگاه می‌کند، به مرور زمان احتمالاً به نوعی بر سلامت اقتصادی آمریکا نیز تأثیر خواهد گذاشت.

۳. بازدارندگی پوتین گران اما بسیار ارزان‌تر از جنگ است. ولادیمیر پوتین تمایلی به تنش‌زدایی از رویارویی که خود شخصاً طراحی کرده است، ندارد. هنگام ارزیابی احتمال اقدام نظامی روسیه، جامعه بین‌المللی نباید اهمیت اوکراین را برای کرملین دست کم بگیرد. در واقع، بسیاری در مسکو بحران کنونی را به لحاظ وجودی می‌بینند و معتقدند آینده روسیه به توانایی این کشور برای اعمال مجدد اقتدار خود بر اوکراین بستگی دارد. به نظر می‌رسد وسواس پوتین نسبت به اوکراین هر سال که می‌گذرد شدیدتر می‌شود. او می‌داند که اگر نتواند مسیر کنونی اوکراین در اروپا-آتلانتیک را معکوس کند، کل سلطنت او خدشه دار می‌شود و جایگاهش در تاریخ روسیه به طور مهلکی به خطر می‌افتد. دموکراسی اوکراین و ادغام اروپایی بیشتر این کشور یک چالش مستقیم و بدون ابهام برای سیستم حکومتی اقتدارگرایانه روسیه است، در حالی که تقویت دولت اوکراین می‌تواند به طور بالقوه الهام بخش ادامه فروپاشی امپریالیستی باشد که در سال ۱۹۹۱ آغاز شد. پوتین از دست دادن اوکراین را به‌عنوان یک عقب‌نشینی بالقوه تعیین‌کننده برای منافع ملی روسیه می‌داند و آماده است برای جلوگیری از این اتفاق بهای بسیار بالایی بپردازد.

۴. بر کسی پوشیده نیست که وضعیت سیاسی داخلی پوتین از ایده آل فاصله زیادی دارد. چشم انداز جنگ جدید با اوکراین محبوبیتی ندارد و تعداد زیادی از تلفات که از خطوط مقدم اوکراین باز می گردند می توانند ساختار اجتماعی از قبل شکننده فدراسیون روسیه را بی ثبات کنند. این شاید تنها چیزی است که پوتین بیشتر از دست دادن اوکراین از آن می ترسد. همچنین می دانیم که اوکراینی ها اراده جنگیدن را برای دفاع از کشورشان در سال ۲۰۱۴ نشان دادند و بررسی های اخیر نشان می دهد که روحیه جنگی اوکراین در طول هشت سال گذشته افزایش یافته است و میلیون ها اوکراینی آمادگی خود را برای مقاومت فعال در برابر تهاجم روسیه ابراز کرده اند. در واقع، نمی توان گفت که پوتین می تواند انتظار یک "جنگ پیروزمندانه کوچک" را داشته باشد. اگر اوکراین تسلیحات لازم را در مقادیر بسیار بیشتر دریافت کند، دلیلی وجود دارد که باور کنیم این کشور می تواند به سطح کافی بازدارندگی دست یابد. هر محموله متوالی تسلیحات ضد تانک که به کیف می رسد این احتمال را افزایش می دهد که تهاجم روسیه به فاجعه ختم شود. برنامه ریزان نظامی روسیه به خوبی از این موضوع آگاه هستند. همیشه جلوگیری از یک فاجعه ارزانتر از مقابله با اثرات آن است. این منطق به ویژه در چارچوب رویارویی فعلی مناسب است. تا زمانی که پوتین در حال حاضر و قبل از اینکه خیلی دیر شود منصرف نشود، هزینه های جامعه بین المللی به طور تصاعدی افزایش خواهد یافت.

۵. در تلاش برای جلوگیری از تشدید تنش بین روسیه و اوکراین، دولت بایدن تلاش کرده است تا متحدان ناتو و اروپا را به طور کلی حول یک رویکرد بازدارنده جمع کند که شامل دیپلماسی مستمر، کمک نظامی به کیف، تقویت نظامی اعضای جناح شرقی ناتو، و تهدید به تحریم های شدیدتر از زمان حمله روسیه به اوکراین و الحاق کریمه در سال ۲۰۱۴ به روسیه تحمیل شده است. هدف تحریم ها تهدید و در صورت استقرار، تأثیر اقتصادی گسترده تری بر روسیه به منظور عقب راندن اهداف ولادیمیر پوتین است. سیاست هایی که طرف غربی در این لحظه خطرناک توصیه می کند شامل موارد زیر است:

کنترل صادرات و تحریم های مالی. تحمیل هزینه های کافی به روسیه برای خنثی کردن پوتین چالش برانگیز است. قانون محصولات مستقیم خارجی، گزینه ای برای اعمال نفوذ ایالات متحده در فن آوری پیشرفته برای تحمیل هزینه ها بر روسیه از طریق محدود کردن صادرات قطعات با فناوری پیشرفته، به عنوان مثال، همه میکروالکترونیک ها به روسیه است. با توجه به گستردگی تجهیزات و فناوری ایالات متحده در تولید این اقلام، چنین ممنوعیتی می تواند به توانایی روسیه در دستیابی به تلفن های هوشمند، ماشین ابزار، اویونیک، لوازم الکترونیکی مصرفی و غیره آسیب برساند.

محدودیت های مالی گازپروم. ایالات متحده، اتحادیه اروپا، بریتانیا و سایرین تاکنون گازپروم را با تحریم هایی متناسب با تحریم های اعمال شده در مورد شرکت انرژی روسیه روسنفت هدف قرار نداده اند. با توجه به وابستگی اروپا به گاز طبیعی گازپروم، تحریم های مسدودکننده کامل عملی نیستند. اما اعمال محدودیت ها بر تامین مالی گازپروم در بازار سرمایه، ریسک کمتری را به همراه خواهد داشت و در عین حال تاثیر قابل توجهی به خصوص در طول زمان خواهد داشت. روسیه گزینه های کوتاه مدت کمی به جز انتقال گاز به اروپا دارد.

محدودیت‌های مالی روس‌نفت: روس‌نفت، یکی از بزرگترین شرکت‌های انرژی جهان، مشمول تحریم‌های مالی نسبتاً جزئی است. در حالی که تحریم‌های مسدودکننده کامل ممکن است با توجه به تأثیر سرریزی که بر متحدان و شرکای ایالات متحده خواهد داشت، ناخوشایند باشد، تحریم‌های روس‌نفت می‌تواند برای مختل کردن بیشتر امور مالی آن، از جمله برای سرمایه‌گذاری‌های جدید، تشدید شود. برای مثال، دولت ترامپ، روس‌نفت تریدینگ را پس از متهم کردن آن به حمایت از رژیم نیکلاس مادورو در ونزوئلا، هدف قرار داد.

بانک‌های دولتی روسیه اکثریت قریب به اتفاق سهم بازار داخلی را در اختیار دارند و هیچ کدام مشمول تحریم‌های مسدودکننده نشده‌اند. از نگاه غربی‌ها در نظر گرفتن مسدود کردن تحریم‌ها علیه برخی از این بانک‌ها، به عنوان مثال، در ابتدا وی‌تی‌بی، وی‌تی‌بی کیپیتال و گازپروم بانک، در پاسخ به اقدام مهم بعدی تجاوز روسیه مناسب خواهد بود. اگر کرملین یک حمله تمام عیار علیه اوکراین را آغاز کند، تحریم‌ها می‌تواند بانک‌ها و مؤسسات مالی دولتی بیشتری را، چه به صورت گروهی یا یک به یک، همراه با تلاش برای معکوس کردن حمله روسیه، شامل شود. اسپر بانک بزرگترین بانک روسیه است و اعمال تحریم‌های مسدودکننده آن، تأثیر زیادی بر روسیه خواهد داشت، اگرچه خطر تأثیرات جانبی بر سیستم مالی غرب را به همراه خواهد داشت.

سایر شرکت‌های انرژی روسیه نیز می‌توانند اهدافی برای مسدود کردن تحریم‌ها باشند. سورگوت‌نفته‌گس چهارمین تولیدکننده بزرگ نفت روسیه است و ساختار مالکیتی در سایه دارد که نشان از نزدیکی به کرملین دارد. شرکت نوواتک، که مشمول تحریم‌های مالی است، تا حدی متعلق به گنادی تیمچنکو است که وزارت خزانه داری او را به اتهام فعالیت در نقش پولدار پوتین تحریم کرد. نوواتک نیز بخشی از مالکیت توتال فرانسه است، به این معنی که اگر ایالات متحده بخواهد برای تحریم‌های شدیدتر علیه این شرکت فشار بیاورد، باید با ظرافت دیپلماتیک عمل کند. اما بسته به میزان اقدامات تجاوزکارانه بعدی روسیه، ممکن است چنین تحریم‌هایی روی میز باشد.

بخش معدن و فلزات روسیه تا حد زیادی دست نخورده است و برخی از اهداف ممکن است قابل اجرا باشند. از زمان دستگیری الکسی ناوالنی، بحث‌های زیادی در مورد تحریم‌ها علیه رومن آبراموویچ، که فولادساز اوراز را کنترل می‌کند، در جریان است. همچنین آروسا، شرکت الماس تحت کنترل دولتی که توسط سرگئی ایوانوف جونیور، پسر یکی از شرکای قدیمی تحریم شده پوتین، اداره می‌شود، به کرملین نزدیک است. با توجه به نقش مهم فولاد در زنجیره تامین جهانی، تحریم‌ها علیه دومی ممکن است نگرانی‌های کمتری را در مورد سرریز نسبت به تحریم‌ها علیه اولی ایجاد کند.

بزرگترین شرکت کشتیرانی دولتی روسیه، سوفکامفلوت (Sovcomflot)، یک بازیگر کلیدی در بخش انرژی این کشور است. تحریم‌ها علیه روسیه می‌تواند صادرات انرژی روسیه را مختل کند و فشار بر بخشی را که بیشترین ارتباط را با ثروت و نفوذ پوتین دارد، افزایش دهد. ایالات متحده و اروپا ممکن است تصمیم بگیرند از تحریم‌هایی که صادرات انرژی روسیه را تحت تأثیر قرار می‌دهد اجتناب کنند. اما اگر پوتین دستور دهد صادرات نفت یا گاز محدود شود، چنین تحریم‌هایی ممکن است اعمال شود.

غول بیمه روسی سوگاز بیمه گر کلیدی پروژه های شرکت های مرتبط با پوتین و کرملین است. سوگاز در سال ۲۰۱۴ برای مدت کوتاهی مشمول تحریم ها شد، زیرا قبل از اینکه سرمایه گذاری تأثیر آن را از بین ببرد، یکی از شرکت های تابعه بانک روسیا بود. ادامه روابط نزدیک این بیمه گر با بانک روسیا، که ایالات متحده در سال ۲۰۱۴ آن را به اتهام فعالیت به عنوان یک بانک کلیدی برای شبکه نزدیکان پوتین تحریم کرد، آن را به یک هدف جذاب تبدیل می کند. تحریم هایی که سوگاز را هدف قرار می دهند باید برای جلوگیری از ایجاد ویرانی برای طرف های بیمه کلیدی مانند کشتی ها در دریا، کالیبره شوند. اما استفاده از دوره های کوتاه شدن مناسب و دیگر حکاکی های هدفمندتر باید هرگونه تأثیر گسترده تری را خاموش کند. (۴)

خط لوله گاز نورد استریم ۲ کاملاً جدا از تهدیدهای کرملین علیه اوکراین ایده بدی است، اگرچه تحریم های ایالات متحده علیه شرکت های آلمانی و دیگر اروپایی راهی پرهزینه برای مقابله با آن خواهد بود. به نظر می رسد که چشم انداز حمله جدید کرملین به اوکراین، در نهایت، دولت جدید آلمان را متقاعد کرده است که مسیر خط لوله را تغییر دهد و اذعان کند که در برابر تهاجم جدید روسیه نمی تواند ادامه دهد. ایالات متحده ممکن است در واکنش به تشدید تنش بزرگ روسیه، علیه نورد استریم ۲ حرکت کند. در هر صورت، دولت آلمان به خوبی توصیه می کند که پروژه را متوقف کند، در حالی که تهدیدات پوتین برای اوکراین همچنان روی میز باقی می ماند و در صورت تحریک بیشتر روسیه در مورد عواقب این پروژه شفاف تر باشد.

۵. اندیشکده های مستقل در تحلیل نظامی بر این باورند که تهدیدهای واقع بینانه تر در اطراف روسیه ماهیت ترکیبی دارند، به عنوان مثال، حملات سایبری، حملات به زیرساخت ها. اخیراً، سرویس های امنیتی روسیه را مسئول موجی از تهدیدات ساختگی بمب در مدارس دانسته اند. دیدگاه مقامات روسیه این است که به دنبال حمله تمام عیار به اوکراین نیست و بیشتر به دنبال بازدارندگی ناتو است و این حجم از ترس از رسانه های آمریکایی نشات می گیرد. ایالات متحده ممکن است تلاش کند پروژه نورد استریم ۲، خط لوله بین روسیه و آلمان را تضعیف کند، چون یک منافع اقتصادی بسیار واضح وجود دارد - تولیدکنندگان گاز در ایالات متحده که رقیب مستقیم روسیه هستند. گمانه زنی های دیگری نیز وجود دارد که ممکن است مربوط به شکست در افغانستان باشد، و زمانی که حمایت جو بایدن رو به کاهش است، تشدید سیاست خارجی ممکن است یکی از راه حل ها باشد. (۵)

۶. مقامات روسی به دنبال این هستند بر خواسته های خود برای «ضمانت های امنیتی»، از جمله ممنوعیت استقرار هرگونه موشک در اروپا که می تواند به روسیه حمله کند و استقرار تسلیحات یا نیروها در کشورهای شوروی سابق که پس از فروپاشی دیوار برلین به ناتو پیوسته اند، فشار بیاورند. پوتین همچنین خواستار پایان دادن به گسترش ناتو است، از جمله این وعده که اوکراین هرگز نمی تواند به اتحاد هسته ای بپیوندد. دیپلمات های آمریکایی نگرانند که روس ها اعلام کنند که نگرانی های امنیتی آنها برآورده نشده است - و از شکست مذاکرات به عنوان توجیهی برای اقدام نظامی استفاده کنند.

۷. به گفته مقامات، به جای شروع تحرکات علیه بانک‌های کوچک و فرماندهان نظامی، تحریم‌های جدید با هدف قطع فعالیت بزرگترین مؤسسات مالی روسیه که به نقل و انتقالات مالی جهانی وابسته هستند، خواهد بود. مقامات از گفتن اینکه آیا ایالات متحده آماده است تا روسیه را از سیستم سوئیفت که تراکنش‌های مالی جهانی بین بیش از ۱۱۰۰ بانک در ۲۰۰ کشور را انجام می‌دهد، قطع کند، خودداری کردند. اما مقامات اروپایی می‌گویند که درباره این احتمال صحبت کرده‌اند- چیزی که اکثر قدرت‌های بزرگ اروپایی تا همین اواخر از بررسی آن خودداری می‌کردند، از ترس اینکه روسیه ممکن است با تلاش برای قطع جریان گاز و نفت در زمستان، حتی برای مدت کوتاه، تلافی‌جویی کند. قطع سوئیفت علیه ایران با موفقیت استفاده شده است، اما روسیه چیزهای زیادی در مورد "ضد تحریم‌های جهانی" آموخته است. روسیه صدها میلیارد ذخایر طلا و دلار ذخیره کرده است و بانک چین به نسخه داخلی سوئیفت روسیه ملحق شده است. این احتمال را افزایش می‌دهد که روسیه و چین، به عنوان بخشی از مشارکت در حال گسترش خود، ممکن است برای کمک به مسکو برای فرار از اقدام غرب، به هم بپیوندند.

۸. تحریم‌های فناوری برخی از صنایع مورد علاقه پوتین - به ویژه هوافضا و تسلیحات را که تولیدکنندگان عمده درآمد دولت روسیه هستند، هدف قرار می‌گیرد. تمرکز روی هواپیماهای جنگنده ساخت روسیه، سیستم‌های ضد هوایی، سیستم‌های ضد ماهواره، سیستم‌های فضایی و فناوری‌های نوظهور خواهد بود که روسیه امیدوار است به دستاوردهایی مانند هوش مصنوعی و محاسبات کوانتومی دست یابد. به گفته مقامات آمریکایی، وزارت بازرگانی می‌تواند حکمی صادر کند که اساساً صادرات هرگونه کالای مصرفی به روسیه - از تلفن‌های همراه و رایانه‌های لپ‌تاپ گرفته تا یخچال‌ها و ماشین‌های لباسشویی - را که ساخت آمریکا یا طراحی آمریکایی هستند، ممنوع می‌کند. بر خلاف چین، روسیه بسیاری از این محصولات را تولید نمی‌کند - و اثرات آن بر مصرف‌کنندگان می‌تواند گسترده باشد. در حالی که وزارت‌های بازرگانی و خزانه‌داری روی تحریم‌هایی کار می‌کنند که مزیت‌های آمریکا را نسبت به روسیه به حداکثر می‌رساند، پنتاگون در حال توسعه طرح‌هایی است که بازتاب جنگ‌های نیابتی دهه‌های ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰ را دارد.

۹. به گفته مقامات آگاه، در صورت حمله روسیه به اوکراین، یک شورش خونین، مشابه آنچه که منجر به عقب نشینی شوروی از افغانستان در بیش از سه دهه پیش شد، دنبال خواهد شد. یک برنامه ریزی در حال انجام در واشنگتن برای حمایت از یک شورش، به اصطلاح "استراتژی جوجه‌تیغی" برای پاسخ حمله روسیه به اوکراین در جریان است. این شامل موقعیت یابی پیشروی تسلیحات برای شورشیان اوکراینی، احتمالاً از جمله موشک‌های ضد هوایی استیونگر است که می‌تواند علیه نیروهای روسی استفاده شود. جیک سالیوان، مشاور امنیت ملی، یک سلول برنامه ریزی بین سازمانی جدید ایجاد کرد تا در صورت حمله پوتین، طیف وسیعی از موارد احتمالی را بررسی کند. این سلول که مستقیماً به آقای سالیوان گزارش می‌دهد، شامل نمایندگانی از شورای امنیت ملی، سازمان‌های اطلاعاتی و وزارت‌های دفاع، امور خارجه، خزانه‌داری، انرژی و امنیت داخلی است. این سلول در حال تلاش برای پاسخگویی به انواع بسیاری از حملاتی است که ممکن است در چند هفته آینده، از حملات سایبری با هدف فلج کردن شبکه برق و خطوط لوله اوکراین تا تصرف مناطق کوچک یا بزرگ رخ دهد. مقامات اطلاعاتی گفته‌اند که فکر می‌کنند کمترین احتمال، یک تهاجم تمام عیار است که در آن روس‌ها سعی در تصرف پایتخت، کی‌یف دارند. با این حال، بسیاری از ارزیابی‌ها، اقدامات افزایشی بیشتری از سوی آقای پوتین را بررسی کرده‌اند، که می‌تواند شامل تصرف زمین‌های بیشتری در منطقه دونباس، جایی که جنگ به بن‌بست رسیده است، یا پل زمینی به کریمه باشد.

سرهنگ آنتون سملروت، سخنگوی وزارت دفاع، در ماه دسامبر خاطرنشان کرد که ایالات متحده از سال ۲۰۱۴ تاکنون بیش از ۲,۵ میلیارد دلار کمک امنیتی به اوکراین متعهد شده است که شامل ۴۵۰ میلیون دلار تنها در سال ۲۰۲۱ می شود. طی سه ماه گذشته، ۱۸۰ موشک جاولین، دو قایق گشتی، مهمات برای نارنجک انداز، مسلسل، رادیوهای امن، تجهیزات پزشکی و سایر مواردی که مقامات آمریکایی آنها را ماهیت دفاعی توصیف می کنند، تحویل داده است. اما سلول برنامه ریزی سلاح های کشنده تری مانند سلاح های ضد هوایی را در نظر گرفته است. (۶)

۱۰. اگر روسیه حضور خود در اوکراین یا کشورهای ناتو را گسترش دهد، درگیری در اوکراین با خطر وخامت بیشتر روابط ایالات متحده و روسیه مواجه می شود. اقدامات روسیه نگرانی های گسترده تری را در مورد نیات این کشور در سایر نقاط اروپای شرقی ایجاد کرده است و این درگیری تنش ها را در روابط روسیه با ایالات متحده و اروپا افزایش داده و چشم انداز همکاری در سایر نقاط از جمله در مورد موضوعات تروریسم، کنترل تسلیحات و راه حل سیاسی در سوریه را پیچیده کرده است.

۱۱. مسکو بارها اتهامات کی یف و کشورهای غربی نسبت به افزایش اقدامات تهاجمی روسیه در نزدیکی مرزهای اوکراین را رد کرده و گفته است که کسی را تهدید نمی کند و قصد حمله به کسی را ندارد و ادعای تجاوز روسیه بهانه ای برای قرار دادن تجهیزات نظامی بیشتر ناتو در نزدیکی مرزهای روسیه است. برخی در داخل روسیه معتقدند نمایندگان تشکیلات سیاسی بریتانیا در مورد تعدادی از مشکلات نظر مشترکی ندارند. به ویژه، مواضع آنها در مورد موضوع مقابله با کووید-۱۹ متفاوت است. در این شرایط، به نوعی دستور کار برای تثبیت وضعیت داخلی نیاز است. در چنین مواردی، همیشه پیشنهاد می شود که با یک تهدید خارجی، به عنوان مثال، علیه روسیه مبارزه شود. جستجوی دشمن راهی برای تغییر توجه از مشکلات داخلی به مشکلات خارجی است. آمریکا نگران این احتمال است که «تهاجم» روسیه به اوکراین منجر به رویارویی روسیه و کشورهای ناتو شود. پوتین در دو موضوع از آمریکا تضمین می خواهد، اول این است که اوکراین هرگز بخشی از ناتو نخواهد شد. دوم این که ناتو تسلیحات استراتژیک در اوکراین مستقر نخواهد کرد. بایدن معتقد است احتمال پیوستن اوکراین به ناتو در آینده نزدیک کم است، زیرا همه الزامات برای پیوستن به این ائتلاف توسط کی یف برآورده نشده است. احتمال اینکه اوکراین در کوتاه مدت به ناتو بپیوندد، با توجه به اینکه آنها از نظر دموکراسی و همچنین در تعدادی از جنبه ها و همچنین با در نظر گرفتن اینکه آیا متحدان اصلی، کارهای بیشتری برای انجام دادن دارند، زیاد نیست.

1. The Council on Foreign Relations (February 23, 2022). “Conflict in Ukraine”, <https://www.cfr.org/global-conflict-tracker/conflict/conflict-ukraine>
2. Jonathan Masters (January 20, 2022). “Why NATO Has Become a Flash Point with Russia in Ukraine”. https://www.cfr.org/background/why-nato-has-become-flash-point-russia-ukraine?utm_source=twtw&utm_medium=email&utm_campaign=TWTW%202022Jan21&utm_term=TWTW%20and%20All%20Staff%20as%20of%207-9-20
3. Alex Gangitano and Sylvan Lane (2022). “How a Russian invasion of Ukraine could impact Americans economically,” <https://thehill.com/policy/finance/592562-how-russia-invasion-ukraine-impact-americans-economically?rl=1>
4. Brian O’Toole and Daniel Fried (January 21, 2022). “What if Russia invades Ukraine (again)? Consider these options for sanctions escalation,” <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/what-if-russia-invades-ukraine-again-consider-these-options-for-sanctions-escalation/>
5. Niko Vorobyov (28 Jan 2022). “Hysteria has negative consequences and actually damages Ukraine”, <https://www.aljazeera.com/news/2022/1/28/qa-how-are-ukrainians-responding-to-possible-russian-invasion>
6. David E. Sanger and Eric Schmitt (Jan 8, 2022). “U.S. Details Costs of a Russian Invasion of Ukraine”, <https://www.nytimes.com/2022/01/08/us/politics/us-sanctions-russia-ukraine.html>

جهت ارجاع علمی: عارف بیژن، « زمینہ-ها و ابعاد حملہ روسیہ بہ اوکراین»، تاریخ انتشار در سایت مرکز: ۷/۱۲/۱۴۰۰